

УДК 658.14

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2019-5-36>

Куряча Н.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Рябошапка В.Г.

студентка магістратури
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

Kuriacha Natalia

Ph.D., Associate Professor
of the Department of Finance, Banking and Insurance
Oles Honchar Dnipro National University

Riaboshapka Valeriia

Master
Oles Honchar Dnipro National University

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

ASSESSING THE FINANCIAL STABILITY OF THE INSURANCE COMPANY

У статті проаналізовано та вивчено теоретичне питання щодо сутності фінансової стійкості страхової компанії; визначено зовнішні (економічні, соціальні, психологічні, політичні, екологічні) та внутрішні (розмір власного капіталу, перестраховування, тарифна політика, структура страхового портфеля, інвестиційна політика) чинники, що впливають на фінансову стійкість страховика. Проведено оцінку фінансової стійкості діючої страхової компанії, яка входить у ТОП-10 надійних страховиків України. Проаналізовано абсолютні й відносні показники фінансової стійкості страхової компанії та визначено рівень фінансової стійкості страховика. Встановлено, що існує проблема відсутності показників оцінки фінансової стійкості саме страхових компаній, які б урахували особливості їхньої діяльності, та єдиного Національного агентства з обов'язкового рейтингування.

Ключові слова: страхова компанія, фінансова стійкість, власний капітал страхової компанії, перестраховування, страховий портфель, коефіцієнти фінансової стійкості, чинники впливу.

В статье проанализирован и изучен теоретический вопрос относительно сущности финансовой устойчивости страховых компаний; определены внешние (экономические, социальные, психологические, политические, экологические) и внутренние (размер собственного капитала, перестрахование, тарифная политика, структура страхового портфеля, инвестиционная политика) факторы, которые влияют на финансовую устойчивость страховщика. Проведена оценка финансовой устойчивости действующей страховой компании, которая входит в ТОП-10 надежных страховщиков Украины. Проведен анализ абсолютных и относительных показателей финансовой устойчивости страховой компании и определен уровень финансовой устойчивости страховщика. Отмечено, что существует проблема отсутствия показателей оценки финансовой устойчивости именно страховых компаний, которые бы учитывали особенности их деятельности, и единого Национального агентства по обязательному рейтингованию.

Ключевые слова: страховая компания, финансовая устойчивость, собственный капитал страховой компании, перестрахование, страховой портфель, коэффициенты финансовой устойчивости, факторы влияния.

The insurance market is a very important element in the financial system of Ukraine, as it provides for the redistribution of risks in the economy, creates a more favorable environment for business development and reduces the overall level of risk. The insurance market occupies a significant place among the non-banking financial institutions of Ukraine and is the second largest in terms of capitalization among other non-banking financial institutions. One of the main goals of insurance companies is to achieve a stable financial position that integrates all elements of financial relationships and is characterized by a system of indicators that reflect the availability and efficiency of financial resources. The article analyzes and studies a theoretical question regarding the essence of financial stability of an insurance company, identifies external (economic, social, psychological, political, environmental) and internal (equity value, reinsurance, rate setting policy, structure of the insurance portfolio, investment policy) factors that affect the financial stability of the insurer. The financial stability of an existing insurance company, which is among the TOP-10 reliable insurers of Ukraine, has been evaluated. Absolute and relative indicators of financial stability of the insur-

ance company are analyzed, and the level of financial stability of the insurer is determined. It is established that there is a problem of the lack of performance indicators to evaluate the financial stability of insurance companies, which would consider the peculiarities of their activities and the absence of a unified National Agency for Mandatory Rating. The role of financial stability for the insurers is special, because in the implementation of the insurance service the insurer pays the insurer an insurance premium and calculates that in the future when the insured event occurs, the insurance company will fully or partially cover the losses incurred. Financial stability and solvency of an insurance company are a guarantee of its reliability, stability and adaptability in case of unforeseen changes in the economy.

Keywords: insurance company, financial stability, the insurance company equity, reinsurance, insurance portfolio, rates of the financial stability, influencing factors.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В Україні страховий ринок розвивається досить швидкими темпами, поступово зростає попит на страхові послуги. Страховий ринок є одним із найважливіших складників фінансової системи України, від ефективності якого залежать фінансова стабільність та економічна незалежність України. Проведення оцінки фінансової діяльності та постійне вдосконалення управління фінансовою стійкістю страховиків є запорукою успішної та безризикової страхової діяльності. В Україні існує необхідність удосконалення управління страховими компаніями, що сприятиме забезпеченню ефективного розвитку страхового ринку з урахуванням світових тенденцій та дотриманням міжнародних стандартів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Сутність фінансової стійкості страхової компанії та її управління є предметом досліджень багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Вагомий внесок зробили такі дослідники: В. Базилевич, А. Бойко, В. Братюк, О. Вовчак, Н. Внукова, І. Герасимова, Н. Доробощ, Е. Кембелл-Харт, Н. Ткаченко та ін.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є вивчення та дослідження теоретичних аспектів сутності «фінансова стійкість страхової компанії» та оцінка фінансової стійкості страхової компанії на прикладі ПрАТ «СГ «ТАС».

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Поняття «фінансова стійкість страховика» нормативно не визначене, проте існує багато його тлумачень. Серед науковців переважає думка, що фінансова стійкість страхової компанії як економічна категорія характеризує такий стан її фінансових ресурсів, їх розподіл і використання, за якого вона є платоспроможною та здатною вчасно та в повному обсязі виконати свої фінансові зобов'язання перед страхувальниками в умовах негативного впливу зовнішніх чинників, спричинених зміною параметрів середовища, в якому вона перебуває, та внутрішніх чинників, зумовлених настанням одного або низки ризиків страховика [1, с. 57].

В.Д. Базилевич [2] та О.Д. Вовчак [3] характеризують фінансову стійкість (надійність, безпеку) страховика як здатність виконувати взяті на себе зобов'язання згідно з договорами страхування і перестраховування за умови можливого настання несприятливих подій, екстремальних ситуацій та зміни в економічній кон'юктурі.

На думку А.О. Бойка [4, с. 38], фінансова стійкість страхової компанії – це комплекс дій (фінансового, інвестиційного та організаційного характеру), спрямованих на постійну підтримку балансу між витратами і зобов'язаннями страховика та фінансовими ресурсами, необхідними для їх покриття або виконання, у результаті чого досягається ефективний розвиток страхової компанії, незважаючи на зміну зовнішніх та внутрішніх чинників функціонування економіки.

На нашу думку, найбільш повно і ґрунтовно поняття «фінансова стійкість страхової компанії» розкриває Н.В. Ткаченко [5, с. 120]. Вона відзначає, що фінансова стійкість страхової компанії – це такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), за якого страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати свої зобов'язання (не тільки поточні, а й ті, що виникають за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників) відносно всіх суб'єктів ринку протягом визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для цілеспрямованого і динамічного розвитку страховика на основі зростання прибутку й капіталу в даний час і в прогнозованій перспективі.

Підтримання фінансової стійкості страхових компаній має велике значення для економіки у цілому. Розвиток страхового ринку на макrorівні сприяє ефективній взаємодії економічних та соціальних відносин у суспільстві. Поліпшення фінансової стійкості страхових компаній позитивно впливає на підвищення довіри як потенційних клієнтів компанії, так і постійних користувачів страхових послуг. Стійкість страхових компаній також впливає і на розвиток ринку інвестицій, тому що саме він є одним із надійних джерел фінансування страхових компаній.

Діяльність страхової компанії не може існувати ізольовано. Особливо фінансова стійкість страхової компанії постійно перебуває під впливом різноманітних чинників, які спричиняють зовнішній та внутрішній вплив. Основними зовнішніми чинниками, що впливають на фінансову стійкість страховика, є економічні, соціальні, психологічні, екологічні та політичні. А до внутрішніх чинників, якими страхова компанія може управляти, належать розмір власного капіталу страхової компанії, страховий портфель, тарифна політика, інвестиційна діяльність.

Отже, вплив різних чинників на фінансову стійкість страховика – це об'єктивне економічне явище.

Ураховуючи значення фінансової стійкості, доцільно досліджувати різні чинники, які прямо чи опосередковано змінюють її та впливають на прийняття управлінських рішень.

Однією з головних цілей страхових компаній є досягнення стійкого фінансового стану, яке свідчить про наявність та ефективне використання фінансових ресурсів. Проведемо оцінку фінансової стійкості ПрАТ «СГ «ТАС». Результати розрахунків відобразимо в табл. 1.

Проаналізувавши джерела формування запасів і витрат та рівень їх забезпеченості (табл. 1), бачимо, що протягом 2016–2018 рр. ПрАТ «СГ «ТАС» має нестачу власних обігових коштів для покриття запасів. Найбільша нестача власних обігових коштів для покриття запасів була в 2018 р. і становила -340 747 тис грн, що на 302 485 тис грн більше, ніж у 2017 р. Ще в 2017 р. спостерігалася тенденція до збільшення нестачі власних обігових коштів для покриття запасів – на 6,5% порівняно з 2016 р.

Проте ПрАТ «СГ «ТАС» протягом 2016–2018 рр. має достатню кількість власних обігових коштів разом із довгостроковими зобов'язаннями для покриття запасів. Надлишок у 2017 р. становив 627 390 тис грн, що на 213 662 тис грн більше, ніж у 2016 р. У 2018 р. надлишок власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань для покриття запасів зріс на 116 008 тис грн (або на 18,49%) та становив 743 398 тис грн.

Також позитивна тенденція спостерігається і за величиною основних джерел для покриття запасів. Так, у 2017 р. надлишок загальної величини основних джерел становив 669 400 тис грн, що на 227 812 тис грн більше, ніж у 2016 р. У 2018 р. загальний надлишок основних джерел для покриття запасів зріс на 145 425 тис грн, що на 21,72% більше, ніж у 2017 р.

Незважаючи на недостатню кількість власних обігових коштів для покриття запасів, компанія знаходиться у безризиковій зоні й має нормальну фінансову стійкість.

У такому стані ПрАТ «СГ «ТАС» використовує для покриття запасів окрім власних обігових коштів також довгострокові залучені кошти, що гарантує платоспроможність і дає можливість зберігати фінансову рівновагу.

Поряд з абсолютним показниками проаналізуємо відносні показники фінансової стійкості ПрАТ «СГ «ТАС». Проведемо аналіз коефіцієнтів капіталізації ПрАТ «СГ «ТАС» за 2016–2018 рр. та відобразимо отримані дані в табл. 2.

Із розрахунків бачимо, що протягом 2016–2018 рр. значення коефіцієнта автономії не відповідає нормативному. Так, у 2016 р. значення коефіцієнта автономії становило 0,45. Проте у 2017–2018 рр. спостерігаємо зменшення даного показника на 13,33% у 2017 р. та на 28,21% у 2018 р., що свідчить про збільшення залежності компанії від зовнішніх джерел фінансування.

Протягом 2016–2018 рр. значення коефіцієнта незалежності перевищує нормативне. Найбільшого значення показник набуває у 2018 р., що на 38,52% більше, ніж у 2017 р. Тобто на кожну гривню власних коштів припадає 3,56 грн фінансових ресурсів. Збільшення значення показника призвело до збільшення частки позикових коштів, а отже, і часткової втрати фінансової незалежності.

Значення коефіцієнта фінансової стійкості протягом 2016–2018 рр. відповідає нормативному. У 2016 рр. значення коефіцієнта становило 0,97. Тобто 97% активів компанії фінансується за рахунок постійного капіталу та довгострокових зобов'язань. У 2017–2018 рр. спостерігається незначне зменшення показника на 1,03%, але значення коефіцієнта знаходиться у межах норми. Високе значення показника свідчить про гарні перспективи розвитку компанії та низький ризик банкрутства.

Значення коефіцієнта фінансового ризику протягом досліджуваного періоду перевищує нормативне. Порівняно з 2016 р. значення коефіцієнта в 2017 р.

Таблиця 1

Оцінка фінансової стійкості ПрАТ «СГ «ТАС»

Показники	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення (+/-)	
				2017/2016	2018/2017
Власний капітал, тис грн	387 297	450 208	450 732	+62 911	+524
Необоротні активи, тис грн	420 958	486 241	788 519	+65 283	+302 278
Власні обігові кошти, тис грн	-33 661	-36 033	-337 787	-2 372	-301 754
Запаси, тис грн	2 279	2 229	2 960	-50	+731
Надлишок або нестача власних обігових коштів для покриття запасів, тис грн	-35 940	-38 262	-340 747	-2 322	-302 485
Довгострокові зобов'язання, тис грн	449 668	665 652	1 084 145	+215 984	+418 493
Надлишок або нестача власних обігових коштів та довгострокових зобов'язань для покриття запасів, тис грн	+413 728	+627 390	+743 398	+213 662	+116 008
Короткострокові кредити і позики, тис грн	27 860	42 010	71 427	+14 150	+29 417
Надлишок або нестача загальної величини основних джерел для покриття запасів, тис грн	+441 588	+669 400	+814 825	+227 812	+145 425
Тип фінансової стійкості (S)	(0;1;1)	(0;1;1)	(0;1;1)	-	-
Надлишок або нестача коштів на 1 грн. запасів	+193,8	+300,3	+275,3	+106,5	-25

Джерело: розраховано на основі [9]

Аналіз показників фінансової стійкості ПрАТ «СГ «ТАС»

Показники	Нормативні значення	2016	2017	2018	Абсолютне відхилення (+/-)	
					2017/2016	2018/2017
Коефіцієнт автономії	≥ 0,5	0,45	0,39	0,28	-0,06	-0,11
Коефіцієнт фінансової залежності	≥ 1	2,23	2,57	3,56	+0,34	+0,99
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,5 до 0,9	0,97	0,96	0,96	-0,01	0,00
Коефіцієнт фінансового ризику	≤ 1	1,23	1,57	2,56	+0,34	+0,99
Коефіцієнт фінансування (фінансової стабільності)	0,9 до 3,0	0,81	0,64	0,39	-0,17	-0,25
Коефіцієнт мобільності активів	≈ 0,5	1,05	1,38	1,04	+0,33	-0,34
Коефіцієнт маневреності (мобільності) власного капіталу	≥ 0,1	-0,09	-0,08	-0,75	+0,01	-0,67

Джерело: розраховано на основі [9]

підвищилося на 27,64%. У 2018 р. спостерігаємо за перевищенням даного показника на 63,06%. Уже на 1 грн власного капіталу припадало 2,56 грн запозиченого. Перевищення нормативного значення коефіцієнта свідчить про посилення залежності компанії від інвесторів та кредиторів, що веде до зниження фінансової стійкості.

Значення коефіцієнта фінансової стабільності протягом 2016–2018 рр. не відповідає нормативному. У 2016 р. значення показника мало наближене значення до нормативного і становило 0,81 грн. У 2017 р. спостерігається тенденція до зниження показника. Так, на кінець року значення коефіцієнта на 20,99% менше за минулий рік. У 2018 р. значення показника ще знизилося на 39,06%. Зниження значення коефіцієнта фінансової стабільності свідчить про зменшення здатності компанії відповідати за своїми зобов'язаннями в середньо- та довгостроковій перспективі.

Протягом 2016–2018 рр. спостерігаємо позитивну тенденцію збільшення значення коефіцієнта мобільності активів. У 2017 р. значення коефіцієнта становило 1,38, що на 31,43% більше, ніж у 2016 р. У 2018 р. значення коефіцієнта становило 1,04, що на 24,64% менше, ніж у 2017 р. Перевищення нормативного значення коефіцієнта мобільності активів свідчить про гнучкість компанії до мінливих умов ринку.

Протягом 2016–2018 рр. коефіцієнт маневреності власного капіталу має негативне значення. У 2017 р. значення коефіцієнта збільшилося на 11,11%. У 2018 р. ситуація погіршилася і значення показника зменшилося на 0,67 п. Від'ємне значення показника свідчить, що для фінансування оборотних активів компанія використовує позикові кошти.

За результатами аналізу ПрАТ «СГ «ТАС» можна вважати фінансово стійкою, яка в змозі виконувати зобов'язання за договорами страхування в умовах стабільної макроекономічної та ринкової ситуації. Проте аналіз абсолютних та відносних показників показав, що ПрАТ «СГ «ТАС» має проблеми з формуванням власних обігових коштів, що посилює залежність від зовнішніх інвесторів та може призвести до погіршення фінансової стійкості, тому ПрАТ «СГ «ТАС» потрібно постійно проводити фінансовий контролінг.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У статті проведено оцінку фінансової стійкості страхової компанії на прикладі ПрАТ «СГ «ТАС», у результаті якої компанія є фінансово стійкою, проте має ризик утрати фінансової стійкості. Для оцінки були використані показники фінансової стійкості звичайних підприємств, які не враховують специфіку діяльності страхових компаній. Саме відсутність показників оцінки фінансової стійкості страхових компаній є основною проблемою відображення реального стану страховиків. Тому для визначення фінансової стійкості страхової компанії необхідна комплексна оцінка її фінансових показників, тому що фінансова стійкість є головним компонентом сталого розвитку підприємства і його конкурентною перевагою під час залучення фінансових та інвестиційних ресурсів, пошуку перспектив розвитку та потенційних партнерів.

Подальше дослідження необхідно спрямувати на розроблення показників, які б дали змогу оцінити реальний стан страхових компаній, та створення єдиного Національного рейтингового агентства, яке матиме право на проведення регулярного обов'язкового рейтингування для всіх страхових компаній.

Бібліографічний список:

1. Маруженко Д.С. Сучасні проблеми підвищення рівня фінансової стійкості страхових компаній України. *Наукові записки НаУКМА*. 2011. Т. 120. С. 57–60. URL : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3628/Maruzhenko_-Suchasni_problemy_pidvyshchennia.pdf (дата звернення: 18.10.2019).
2. Базилевич В.Д. Страхування: практикум : навчальний посібник / за ред. В.Д. Базилевича. Київ : Знання, 2011. 607 с.
3. Вовчак О.Д. Страхова справа : підручник. Київ : Знання, 2011. 391 с.
4. Бойко А.О. Теоретичні основи та практичний досвід забезпечення фінансової стійкості страхової компанії. *Економічні науки*. 2010. Вип. 7(25). Ч. 4. С. 36–50. URL : http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/-123456789/54612/7/Boiko_financial_stability.pdf (дата звернення: 18.10.2019).
5. Ткаченко Н.В. Фінансова стійкість страхових компаній: теоретичні підходи. *Фінанси України*. 2009. № 6. С. 104–121. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/-Fu_2009_6_12 (дата звернення: 16.10.2019).
6. Братюк В.П. Дослідження управління фінансовою надійністю страховика на прикладі страхових компа-

ній Україні. *Ефективна економіка*. 2014. № 11. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509> (дата звернення: 18.10.2019).

7. Balytska M. Specifications of the sources of securing insurance company's financial stability. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2017. Vol. 3. № 1. P. 4–10. URL : <https://cyberleninka.ru/article/v/specifications-of-the-sources-of-securing-insurance-company-s-financial-stability> (дата звернення: 18.10.2019).
8. Пікус Р.В., Балицька М.В. Фінансова стійкість страхової організації та джерела її забезпечення. *Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка*. 2016. № 3(180). С. 6–10. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/-VKNU_Ekon_2016_3_3 (дата звернення: 19.10.2019).
9. Офіційний сайт ПрАТ «СГ «ТАС». URL : <https://sgtas.com.ua/ua/finance-of-company/rozkrittya-informacii-pro-finansovu-ustanovu/> (дата звернення: 21.10.2019).

References:

1. Maruzhenko D. S. (2011) Suchasni problemy pidvyshchennia rivnia finansovoi stiiikosti strakhovykh kompanii Ukrainy [The current problems of increasing financial strength of Ukrainian insurance companies]. *Naukovi zapysky NaUKMA* [Academic writings NUKMA], pp. 57-60. Available at: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/-handle/123456789/3628/Maruzhenko_Suchasni_problemy_pidvyshchennia.pdf (accessed 18 October 2019).
2. Bazylevych V. D. (2011) *Strakhuvannia: praktykum* [Insurance: workshop]. Kyiv: Knowledge. (in Ukrainian).
3. Vovchak O. D. (2011) *Strakhova sprava: pidruchnyk* [Insurance: book]. Kyiv: Knowledge. (in Ukrainian).
4. Boiko A. O. (2010) Teoretychni osnovy ta praktychni dosvid zabezpechennia finansovoi stiiikosti strakhovoi kompanii [Theoretical principles and practical experience of insurance company financial stability providing].

Ekonomichni nauky [Economic sciences], vol. 7 (25), pp. 36-50. Available at: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/54612/7/Boiko_financial_stability.pdf (accessed 18 October 2019).

5. Tkachenko N. V. (2009) Finansova stiiikist strakhovykh kompanii: teoretychni pidkhody [Financial stability of the insurance company: theoretical approaches]. *Finansy Ukrainy* [Finance of Ukraine], no. 6, pp. 104-121. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2009_6_12 (accessed 16 October 2019).
6. Bratiuk V. P. (2014) Doslidzhennia upravlinnia finansovoiu nadiinistiu strakhovyka na prykladi strakhovykh kompanii Ukraini [Research management financial soundness of the insurer by the example of insurance companies in Ukraine]. *Efektivna ekonomika* [Functioning economy] (electronic journal), no. 11. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3509> (accessed 18 October 2019).
7. Balytska M. (2017) Specifications of the sources of securing insurance company's financial stability. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 3, no. 1, pp. 4-10. Available at: <https://cyberleninka.ru/article/v/specifications-of-the-sources-of-securing-insurance-company-s-financial-stability> (accessed 18 October 2019).
8. Pikus R. V., Balytska M. V. (2016) Finansova stiiikist strakhovoi orhanizatsii ta dzherela yii zabezpechennia [Financial stability of insurance and its sources of support]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka* [The bulletin of Taras Shevchenko Kyiv national university], no. 3 (180), pp. 6-10. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2016_3_3 (accessed 19 October 2019).
9. Ofitsiyni sait PrAT «SH «TAS» [Official site of «SH «TAS»]. Available at: <https://sgtas.com.ua/ua/finance-of-company/rozkrittya-informacii-pro-finansovu-ustanovu/> (accessed 21 October 2019).